

דער יידישער טעם-טעם אַ פעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

תשרי תשס"ח/אָקטאָבער 2007

יאָר 13, נומער 1 (61)

האַלאָוויץ

אין דער צייט ווען די טעג ווערן קירצער און די קאלטע ווינטן הייבן אָן צו בלאָזן קומט אויף דער וועלט אַ שטימונג פֿון טרויער. די זון דערווייטערט זיך ביסלעכווייז פֿון דער ערד און מענטשן פֿילן זיך דערשראָקן און מעלאַנכאָליש. אין פֿאַרשיידענע קולטורן איז דאָס אַ צייט ווען מען טראַכט וועגן טויט, און פֿון דעם וואַקסן אַרויס פֿאַרשיידענע יום-טובֿים², אַ מאָל ערנסטע און אַ מאָל גאָר פֿריילעכע, ווי מע וואַלט געוואַלט אַפּלאַכן פֿונעם טויט.

בײַ יײַדן איז דער גאַנצער חודש אלול³ אַ צײַט פֿון טרויער און פֿון תּשׁוּבָה⁴ – מען גײט אויף די קבֿרים⁵ פֿון נאַענטע און מען זאָגט סליחות⁶. די טעג צווישן ראַש-השנה⁷ און יום-כיפור⁸ רופֿט מען די ימים-נוראים⁹, די שרעקלעכע טעג, ווייל דעמאָלט ווערט באַשטימט אין הימל ווער עס וועט לעבן און ווער עס וועט שטאַרבן אינעם קומענדיקן יאָר. ייִדן שיקן זיך שנה-טובֿות¹⁰ – קאַרטלעך מיט די ווערטער „לשנה טובה תּפּתּבו (ותּחתמו)“¹¹ – ווינטשנדיק זיך, אַז מען זאָל פֿאַרשריבן (און פֿאַרזיגלט) ווערן אויף אַ גוט יאָר. אין די אַלטע צײַטן זײַנען געווען בײַ די פּאַגאַנישע פֿעלקער אין אייראָפּע ענלעכע¹² מינהגים¹³. בײַ די קעלטישע פֿעלקער אין אירלאַנד און די בריטישע אינזלען האָט מען גערופֿן די חגא¹⁴ (און דעם גאַנצן

מאָנאַט), „סאַוען“¹⁵, וואָס מײַנט סוף¹⁶ זומער. אין דעם קעלטישן קאַלענדאַר איז דאָס געווען דער סוף פֿון דער ליכטיקער העלפֿט פֿון יאָר און אָנהײב פֿון דער טונקעלער העלפֿט. ס'איז אַ צײַט ווען די וועלטן פֿון טויטע און לעבעדיקע זײַנען נאַענט און מע האָט געקענט קומען אין באַרירונג¹⁷ מיט פֿאַרשטאַרבענע קרובֿים¹⁸. מע פֿלעגט זײ געבן עסן (עפל, ריבן¹⁹...), שטעלן פֿאַר זײ אַ שטול בײַם טיש, און אָנצײנדן ליכט אין די פֿענצטער זײ צו ווייזן דעם וועג. כּדי²⁰ אַוועקצוטרייבן די בײזע רוחות²¹ פֿלעגט מען צינדן פֿײַער אין די פֿעלדער.

ווען די רוימער האָבן איבערגענומען מערבֿ-אייראָפּע האָבן זײ אויך אָנגענומען עטלעכע פֿון די פֿירונגען²² און זײ צוגעפּאַסט צו דער רוימישער טראַדיציע. אַט דעם יום-טובֿ האָבן זײ געווידמעט²⁴ דער געטין²⁵ פֿון פֿרוכט און בײַמער, פּאַמאָנאַ. אין די קריסטלעכע צײַטן האָט די קירך געפרוּווט אַפּצושאַפֿן²⁶ די פּאַגאַנישע פֿירונגען און ווען דאָס איז געווען אוממעגלעך האָט מען זײ איבערגעמאַכט אויף קריסטלעכע חגאות²⁷. אין יאָר 835 איז אַט דער טאָג פֿון אַלע רוחות געוואָרן דער טאָג פֿון אַלע הייליקע, אויפֿן קאַלענדאַר דעם 1טן נאָוועמבער – Toussaint, און אויף ענגליש – All Hallows²⁸. דעם אָונט פֿונעם 31סטן אָקטאָבער האָט מען גערופֿן

[סוף זײַט 8]

1. atmosphère/mood 2. YOMTOYVIM fêtes/holidays, *sing.* יום-טובֿ YONTEF 3. KHOYDESH ELUL le mois d'eloul (août-sept.)/the month of Elul (Aug.-Sept.) 4. Tshuve pénitence 5. KVORIM tombes/graves, *sing.* קבֿר KEYVER 6. SLIKHES prières de repentir/penitential prayers 7. ROSH-SHONÉ nouvel an juif/Jewish New Year 8. YOMKIPER jour du pardon/day of atonement 9. YOMIM-NEROIM jours redoutables/days of awe 10. SHONETOYVES cartes de nouvel an/New Year cards 11. LESHONÉ TOYVE TIKOSEYVU (VESEKHOSEYMU) que vous soyez inscrits (et scellés) pour une bonne année/may you be inscribed (and sealed) for a good year 12. similaires/similar 13. MINHOGIM coutumes/customs, *sing.* מינהג MINHEG 14. KHOGE fête (non juive)/(non-Jewish) holiday 15. "Samhain" *celt. pron.* sow-en 16. SOF fin/end 17. contact 18. KROYVIM proches/relatives, *sing.* קרובֿ KOREV 19. navets/turnips 20. KEDE'y afin de/in order to 21. RUKHES esprits/spirits, *sing.* רוח RUEKH 22. MAYREV de l'Ouest/western 23. coutumes/customs 24. consacré/dedicated 25. déesse/goddess 26. supprimer/eliminate 27. KHAGUES *plur.* חגא (note 14) 28. hallow = holy, saint

שוין אַ סכנה, און אויף טראַגעדיקע³⁶ פֿרויען אָדער קימפעטאַרינס³⁷ לויערט³⁸ לילית³⁹, וואָס גנבֿעט אוועק⁴⁰ ניי געבוירענע קינדער. פֿון לילית און אַנדערע שדים קען מען זיך באַשיצן מיט קמיעות⁴¹, שפּרוכן⁴² און תּפֿילות⁴³. מע זאָגט אויך אַז ס'איז גוט צו טראַגן עפעס רויטס אָדער אַ ביסל זאַלץ אין די קעשענעס – עס העלפֿט דערווייטערן אָן עין־הרע⁴⁴. דער קעניג פֿון אַלע שדים איז אַשמדאי⁴⁵. אַחוץ שדים איז דאָ אויך אַנדערע

אומסימפּאַטישע באַשעפֿענישן, ווי לצים⁴⁶ און שרעטעלעך⁴⁷, וואָס מאַכן פֿאַרשיידענע שטיפֿערייען⁴⁸, דיבוקים⁴⁹ וואָס גייען אַרײַן אינעם גוף פֿון לעבעדיקע מענטשן, וואַלקאַלאַקעס⁵⁰ און די באַבע־יאַגע (געסט פֿון דער סלאַווישער דעמאָנאָלאַגיע), ווי אויך בייע מכשפֿים⁵¹ און מכשפֿות⁵².

מיט אַזאַ גרויסן אויסקלייב נישט־גוטע איז ניט קיין ווונדער אַז עטלעכע ייִדישע שרייבער, וואָס דער באַקאַנטסטער פֿון זיי איז יצחק⁵³ באַשעוויס־זינגער, האָבן פֿון זיי געמאַכט העלדן פֿון זייערע ווערק. אַלע קענען די פּיעסע „דער דיבוק“ פֿון ש. אַנ־סקי, נאָר ניט אַלע ווייסן אַז ער האָט אויך אָנגעשריבן אַ קאָמישע פּאָעמע וועגן דער שדים־וועלט, „אַשמדאי“. דער גרויסער מיסטישער פּאָעט אַהרן⁵⁴ צייטלין האָט אָנגעשריבן אַ פּאָעמע „ייִדישע שדים“ וועגן ייִדישע מענטשן, וואָס האָבן שלעכטע געדאַנקען און ווערן אַזוי אַרום טאַטע־מאַמע פֿון קליינע שדים. לאַמיר געבן דאָס לעצטע וואָרט דעם גרויסן שרייבער פּרץ⁵⁵ וואָס הייבט אָן זײַן פּאָעמע „מאַניש“ מיט די ווערטער :

די וועלט איז אַ ים⁵⁶;
ברייט אָן אַ שיעור⁵⁷;
די פּיז זענען מיר,
דער פּיזער איז ס"ם⁵⁸.

אשמדאי
ג'תתקכ"ח
Gret X 014

די גאַנצע וועלט איז פֿול מיט שדים. מע זאָגט אַז יעדער מענטש האָט טויזנט שדים פֿון זײַן לינקער זײַט, און צען טויזנט פֿון זײַן רעכטער זײַט. נאָך אַ גליק, אַז זיי זענען אומגעזעענע², ווייל קיין שיינע זענען זיי ניט – זיי האָבן הערנער³, פֿליגל, פֿעל⁴ און הינערשע פֿיס⁵. שדים זענען באַשאַפֿן געוואָרן דעם 6טן טאָג בראשית⁶, ערבֿ שבת⁷ (גאָט האָט ניט באַוויזן זיי צו געבן גופֿים⁸, ווייל ס'איז שוין באַלד געווען שבת און ער האָט געדאַרפֿט זיך אָפרוען). דער שטן⁹ אַליין איז אַ מלאַך¹⁰ – סמאל¹¹ – וואָס איז אַראָפּגעוואָרפֿן געוואָרן פֿון הימל. ס'איז דאָ אויך אַנדערע געפֿאַלענע מלאַכים, וואָס האָבן זיך פֿאַרליבט אין ערדישע פֿרויען. שדים קענען זיך פֿאַרמערן¹² – מע גלייבט אַז פֿון יעדן שלעכטן געדאַנק ווערט געבוירן אַ שד. איצט פֿאַרשטייט מען בעסער, פֿאַר וואָס זיי זענען אַזוי פֿיל. און מע באַמערקט טאַקע, אַז זיי ווערן מער און מער מיט דער צײַט : אינעם תּנ"ך¹³ דערמאָנט מען בייע רוחות¹⁴, וואָס וווינען אין מידבר¹⁵ אָדער אין חורבֿות¹⁶, קענען צעטומלען מענטשן און ברענגען קראַנקייטן. נאָר קיין סך זענען זיי אין יענע אַלטע צײַטן נאָך ניט. ערשט אין גמרא¹⁷ און קבלה¹⁸ און אין דער שפּעטערדיקער רבנישער¹⁹ ליטעראַטור, שפּילן די נישט־גוטע²⁰ אַן אַלץ גרעסערע ראַלע און ווילן אַלץ מער שאַטן²¹ מענטשן. זיי זענען באַזונדערש אַקטיוו מיטוואַך אין אָונט און ערבֿ שבת, אָבער אַנדערע זענען געפֿערלעך אין דער פֿרי – אַחוץ²² שבת, ווען זיי האָבן ניט קיין מאַכט. מע דאַרף אַפֿילו²³ ניט גיין אין וואַלד אָדער אויפֿן בית־עולם²⁴ צו באַגעגענען אַ שד – שוין דאָס טרינקען וואַסער אין אָונט בײַ זיך אין דער היים קען זײַן אַ סכנה²⁵. און אַרויסגיין בײַ נאַכט – דער עיקר²⁶ אין אָפּטרייט²⁷ – איז אַוודאי²⁸ סכנת־נפֿשות²⁹ ! ווען עמעצער שטאַרבֿט, דאַרף מען אויסגיין דאָס גאַנצע וואַסער וואָס געפֿינט זיך אין שטוב (ס'האָט דאַרטן געקענט אַרייַנפֿאַלן אַ טראַפֿן סם³⁰ פֿון דער שווערד³¹ פֿונעם מלאַך־המוות³²). און ווען מע זיצט שיבֿעה³³, דאַרף מען פֿאַרדעקן אַלע שפיגלען, ווייל אַ שפיגל קען צוצײַען אַ שד. פֿרויען דאַרפֿן זיך באַזונדערש היטן פֿאַר מזיקים³⁴ : גיין אין מיקווה³⁵ איז

1. sheydim démons, sing. שד shed 2. invisibles/invisible 3. cornes/horns, sing. האָרן 4. fourrure/fur 5. pattes de poule/chicken's legs 6. BREYshis Genèse/Genesis 7. EREV SHABES veille de shabbat/Sabbath eve 8. GUFIM corps/bodies, sing. גוף GUF 9. SOTN Satan 10. MALEKH ange/angel 11. SAMOEL Samaël 12. multiplie/multiply 13. TANA'kh la Bible juive/Jewish Bible 14. RUKHES esprits/spirits 15. MIDBER désert 16. KHURVES ruines/ruins 17. GEMORE Talmud 18. KABOLE Kabbale/Cabala 19. RABO'NISHER rabbinique/rabbinic 20. forces du Mal/forces of evil 21. nuire/harm 22. AKHU'ts sauf/except for 23. AFILE même/even 24. BEYS-OYLEM cimetière/cemetery 25. SAKONE danger 26. DER IKER surtout/especially 27. toilettes/toilet 28. AVADE bien sûr/of course 29. SAKONES-NEFOSHES danger mortel/deadly danger 30. SAM poison 31. épée/sword 32. MALEKHAMOVES ange de la mort/angel of death 33. SHIVE les 7 jours de deuil/7 days of mourning 34. MAZIKIM démons 35. MIKVE bain rituel/ritual bath 36. enceintes/pregnant 37. femmes en couches/women in childbirth 38. guette/lies in wait for 39. LILIS Lilith 40. GANVET ... vole/steals 41. KAMEYES amulettes/amulets 42. sorts/spells 43. TFILES prières/prayers 44. EYN(H)ORE mauvais œil/evil eye 45. A'shMEDAY Asmodée/Asmodeus 46. LEYTSIM esprits farceurs/pranksters 47. lutins/elves 48. farces/pranks 49. DIBUKIM dibouks/dybbuks 50. loups-garous/werewolves 51. MEKHASHFIM sorciers/wizards 52. MAKhsHEYFES sorcières/witches 53. YITSKHOK 54. ARN 55. PERETS 56. YAM mer/sea 57. ... shier sans limites/endless 58. SAM abbrév. de/of Samaël .

טיבעלע און הורמיזא¹ [פראגמענטן]

פון יצחק באשעוויס-זינגער

דער לאוורעאט פון דער נאָבל-פרעמיע, יצחק באשעוויס-זינגער (1904–1991), האָט זיך שוין ווי אַ יינגל צוגעהערט צו יידישע און פוילישע מעשיות³ פֿון טיילונגן⁴, שרעטעלעך⁵ און ביזע רוחות⁶. שפעטער איז ער אַליין געוואָרן אַ ממשטער פֿון שדים⁷-דערציילונגען. די באַקאַנטסטע פֿון זיי זענען צוויי מאַנאַלאָגן פֿון אַ שד, „דער שפיגל“ און „מעשה טישעוויץ“⁸. דער שרעבער האָט אויסגעאַרבעט אַן אייגנאַרטיקן שדישן פֿערסאָנאַזש : זיין שד איז אַ געלערנטער אין יידישקייט, רעדט אָפֿט אין גראַמען¹⁰ און שטעלט זיך פֿראַגעס, וואָס יעדער איינער פֿון אונדז וואָלט געוואָלט פֿרעגן ביי דעם רבּונו של עולם¹¹. די דערציילונג „טיבעלע און הורמיזא“ האָט פֿאַר אַ העלד אַ שטעטלידיקן בעלפֿער¹² אלחנן¹³, וואָס פֿאַרשטעלט זיך¹⁴ פֿאַרן שד הורמיזא כּדי¹⁵ צו פֿאַרפֿירן¹⁶ אַ יונגע פֿרוי, טיבעלע. ווי איר קענט זען, איז ער זייער איבערצשגנדיק¹⁷ אין זיין ראָלע. ...

און שוואַרצע הינט. ער האָט גערעדט אזוי לאַנג און מיט אַזוינע ווירציקע משלים⁴⁵ און גלייכווערטלעך⁴⁶, אַז טיבעלע האָט געמוזט שמייכלען אין איר באַדרענגעניש⁴⁷. [...] ער האָט נישט געלייקנט⁴⁸ אַז ער האָט נאָך אַנדערע ווייבער, אָבער זיי זענען אַלע שדיכעס. [...] געוויינטלעך איז אַ ווייבספֿאַרשוין אייפֿערזיכטיק⁴⁹ אויב אַ מאַן האָט אַנדערע ווייבער, אָבער ווי קאָן אַ מענטשן-טאַכטער זיין אייפֿערזיכטיק אויף אַ טייוול ? פֿאַרקערט, הורמיזאָס מעשיות זענען געפֿעלן טיבעלען און זי האָט אים אַלץ מער אויסגעפֿרעגט און געפֿאַרשט. אַ מאַל האָט ער איר אַנטפלעקט סודות⁵⁰ וואָס קיין שום מענטשניקנד קאָן נישט וויסן – וועגן גאָט, די מלאַכים, די שרפֿים⁵¹, די אייבערשטע פֿאַלאַצן, די זיבן הימלען ; אויך ווי מ'שטראַפֿט די רשעים⁵² און מרשעתן⁵³ אין פֿעסער פֿעך⁵⁴, בעקנס קוילן⁵⁵, אויף שטעכעטלעך, אין קופּעס שניי און ווי די מלאַכ־חבלה⁵⁶ פֿיצקען⁵⁷ זייערע לייבער מיט פֿייערדיקע ריטער⁵⁸. הורמיזאָ האָט געזאָגט אַז די גרעסטע שטראַף אין גיהנום איז קיצלען⁵⁹. ס'איז דאָרט פֿאַראַן אַ לץ⁶⁰ און זיין נאָמען איז לעקיש. ווען לעקיש קיצלט די פֿאַרשיטע נקבות⁶¹ אין די פֿיאַטעס⁶² און אונטער די אַרעמס, הילכט אָפּ דאָס יאָמער-געלעכטער ביז דעם אינדזל מאַדאָגאַסקאַר. אזוי האָט הורמיזאָ פֿאַרווילט⁶³ טיבעלען אין די נעכט און ס'איז באַלד דערגאַנגען דערצו אַז זי האָט אַנגעהויבן בענקען נאָך אים. [...]

[...] – איך בין הורמיזא, דער שד וואָס האָט צו זאָגן איבער פֿינצטערניש, רעגן, האַגל¹⁸, דונערן און ווילדע חיות¹⁹. איך בין דער אייגענער מחבל²⁰ וואָס האָט אַנטשפּוּיזט²¹ יענע יונגפֿרוי, וואָס פֿון איר האָסטו היינט געשפּראַכן און מחמת²² דו האָסט איבערגעגעבן די זאָך מיט פֿיל טעם²³, האָב איך פֿון אָפּגרונט אַנגענויגט אַן אויער צו דינע רייד און געקראַגן לוסט²⁴ צו דיין לייב. פּרוּוו מיר נישט ווידערשפעניקן²⁵, וויל יענע וואָס זאָגן זיך אָפּ צו טאָן מיין ווילן, שלעפּ איך אַוועק הינטער די הרייחוּש²⁶, צום באַרג שיער²⁷, אין אַ וויסטעניש²⁸ וווּ מענטשן גייען נישט, פֿייער²⁹ טרעט נישט, די ערד איז אייז, דער הימל איז קופּער³⁰, און איך וואָלגער זיי דאָרט אין דערנער און אין פֿייער, צווישן שלאַנגען, עקדישן³¹ און פיפּערנאַטערס³² ביז יעדער ביין ווערט צעריבן אויף שטויב און זיי ווערן פֿאַרלוירן אויף אייביק אין שאַל־תּחתיה³³. [...] הורמיזאָ דער בעלפֿער האָט אַרויסגעבראַכט נאָך אַנדערע רייד, סיני זיסע, סיני שרעקעדיקע. ער האָט אַנגערופֿן די נעמען פֿון מלאַכים³⁴, שדים, מאַרעס³⁵, וואַמפּירן. ער האָט געשווירן אַז אַשמדאי³⁶, דער קעניג פֿון די שדים, איז זיין שטיפֿפֿעטער און אַז לילית³⁷, די קעניגין פֿון די נישט־גוטע, טאַנצט פֿאַר אים, הורמיזאָן, אויף איין פֿוס, און טוט אים געפֿעליקייטן³⁸. שיב־תּא³⁹, די שדיכע⁴⁰ וואָס גנבֿעט⁴¹ קינדער ביי קימפּעטאַרינס⁴², באַקט פֿאַר אים מאַן־קיכלעך אין אווון פֿון גיהנום⁴³ און באַשמעלצט זיי מיט דעם פֿעטס פֿון כּישוף־מאַכערס⁴⁴

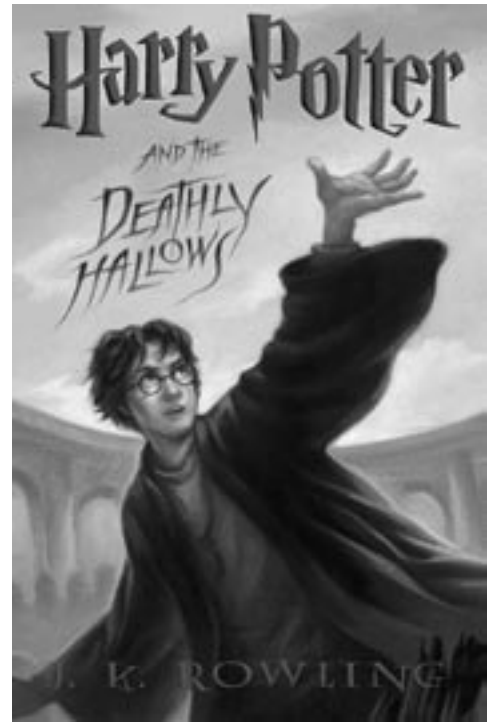
3

איר קענט לייענען די גאַנצע דערציילונג אין דעם בוך פֿון יצחק באַשעוויס מעשיות פֿון הינטערן אויוון (תּל־אַבֿיבֿ, פֿאַלאַג י. ל. פּרץ, 1971) אָדער זי הערן אויפֿן קאָמפּאַקטל (CD) טיבעלע און הורמיזאָ, געלייענט דורך דוד ראָגאַוו.

1. "Taybele et son démon"/"Taybele and her Demon" 2. YITSKHOK 3. MAYSES histoires/stories 4. diables/devils, *sing.* טייוול 5. diabolins/imps 6. RUKHES esprits/spirits, *sing.* רוּח RUEKH 7. SHEYDIM démons, *sing.* שד SHED 8. "Le Dernier Démon"/"The Last Demon" 9. she'dishn de démon/demonic 10. rimes 11. REBOYNE shel OYLEM Dieu/God 12. enseignant auxiliaire au heder/teacher's helper in heder 13. ELKHONEN 14. se déguise/pretends to be 15. KEDE'Y afin de/in order to 16. séduire/seduce 17. convaincant/convincing 18. grêle/hail 19. ... KHAYES bêtes sauvages/wild beasts 20. MEKHLABL démon 21. épousé/espoused 22. MAKHMES parce que/because 23. TAM saveur/flavor 24. désir/lust 25. désobéir/disobey 26. HORE KHOY'SHEKH monts de ténèbres/mountains of darkness 27. ... SEI'R Mont Séir/Mount Se'ir 28. désert/wilderness 29. bétail/cattle 30. cuivre/copper 31. scorpions 32. dragons 33. SHOYL-TAKHTIE les enfers/the underworld 34. MALOKHIM anges/angels 35. spectres/ghosts 36. A'shMEDAY Asmodée/Asmodeus 37. LILIS Lilith 38. faveurs/favors 39. shivse 40. she'DIKHE diablesse/she-devil 41. GANVET vole/steals 42. femmes en couches/women in childbirth 43. GE(HE)NEM enfer/hell 44. KISHEF... sorciers/sorcerers 45. ... MESHOLIM exemples piquants/spicy examples 46. bons mots 47. anxiété/distress 48. nié/deny 49. jalousie/jealous 50. SOYDES secrets, *sing.* סוד SOD 51. SROFIM sérufins/seraphim, *sing.* שרף SOREF 52. RESHOIM méchants/the wicked, *sing.* רשע ROSHE 53. MARSHASN méchantes femmes/wicked women 54. tonneaux de poix/barrels of pitch 55. bassins de charbon/pans of coals 56. MALAKHE-KHABOLE anges des enfers/angels of hell 57. flagellant/whip 58. verges/rods 59. chatouiller/tickling 60. LETS esprit farceur/prankster 61. ... NEKEYVES femmes impudiques/wanton women 62. plantes des pieds/soles 63. diverti/entertained.

די מיסטעריע האַרי פּאָטער

אינעם בודאַפּעשטער פּליפּעלד¹, וואַרטנדיק אויף אַן אַוויאָן, האָב איך דעם זומער באַמערקט גאָר אַ שטיקאַווע² זאָך. צו ערשט האָט געפּאַנגען מײן בליק אַ פּרוי מיט אַ באַזונדערש דיק בוך – מסתמא³ האָט זי זייער אַ לאַנגע ריזע פּאַר זיך, האָב איך געטראַכט. נאָך אַ פּאַר מינוט האָב איך באַמערקט אַ פּאַרל מיט צוויי פּונקט⁴ אַזעלכע דיקע ביכער. שפּעטער איז געווען אין קאַפּע נאָך אַ מאָן, וואָס האָט טאַקע געלייענט מיט אַזאַ התמדה⁵ אַז זײן קאַווע איז געבליבן אַ פּאַריתומטע⁶ אויפֿן טיש. דאָס גאַנצע פּליפּעלד האָט אַ פּנים⁷ געלייענט דאָס זעלבע בוך... פּלוצלינג האָב איך פּאַרשטאַנען – דער נײער האַרי פּאָטער איז אַרויס!

האַרין אַליין באַזונדערש. נאָר פּלוצלינג הייבט מען אָן אים צו שיקן מאַדנע בריוו, איבערגעגעבן דורך אַ סאַווע⁸, און נאָך איידער ער האָט צײט צו זאָגן „אַבראַקאַדאַבראַ“ איז ער שוין אַ תּלמיד⁹ אין דער פּרעסטיזשפּולער פּישוף¹⁰ שול האַגוואָרטס. דאָרטן אַנטדעקן מיר צוזאַמען מיט אים איין ווונדער נאָכן צווייטן, און די חנעוודיקע איינפּאַלן¹¹ פֿון דער אויטאָרשע, דזש. ק. ראָלינג, נעמען ממש¹² ניט קיין סוף¹³; מענטשן אויף בילדער רירן זיך און שמועסן מיט די לעבעדיקע, די וועטשערע¹⁴ באַווייזט זיך אַליין אויפֿן טיש, גײסטער¹⁵ פֿליען דורך די ווענט, קעץ ווערן פּלוצלינג מענטשן און מענטשן ווערן קעץ. ראָלינג האָט זיך אויסגעטראַכט זייער אַ ריכטע וועלט. אויף יעדער זײט באַגעגענען מיר זיך מיט איבערראַשנדיקע¹⁶ געשעענישן און קרעאַטורן, צום טייל איבערגענומענע פֿון פּאַרשיידענע טראַדיציעס און לעגענדעס, און צום טייל אייגענע שאַפּונגען. אָבער די אויסגעטראַכטע צויבערוועלט איז ניט נאָר פּאַנטאַסטיש און נײַ נאָר אויך מענטשלעך און היימיש¹⁷. די כאַראַקטערן און געפּילן פֿון די פּישוף־מאַכער זענען די זעלבע וואָס מיר קענען פֿון זיך אַליין. וואָס שייך¹⁸ די באַצײונגען צווישן זיך, פֿירן זיי זיך ממש ווי נאָרמאַלע מענטשן, און מיר קענען זיך לײכט אידענטיפּיצירן מיט זיי. זיי האָבן זיך ליב אַדער פֿײַנט, זײנען זיך מקנא¹⁹, האָבן מורא²⁰ און זײנען מיד בײַם סוף טאָג. אַט דאָס איז דער גרויסער פּישוף פֿון האַרי פּאָטער – ער שטעלט מיט זיך פּאַר²¹ אונדזערע חלומות²², נאָר אין די ראַמען פֿון אַ וועלט וואָס מיר קענען באַנעמען²³.

הײנט צו טאָג ווייס יעדעס קינד ווער עס איז האַרי פּאָטער – נאָר אויך די טאַטע־מאַמעס לײענען מיט געטריישאַפּט די אַוואַנטורעס פֿונעם יונגן צויבערער²⁴. פֿון דער אַנדערער זײט איז שוין יאָרן ווי לערערס און ספּעציאַליסטן סטראַשען²⁵ מיטן אונטערגאַנג פֿונעם געשריבענעם וואָרט. יונגוואַרג, זאַגט מען אונדז, לײענט שוין נישט מער און אַחוץ²⁶ קאָמפּיוטער־ און ווידעאָ־שפּילן ווייסן זיי נעבעך²⁷ גאַרנישט פֿון קולטור. דערוואַקסענע האָבן גלאַט נישט מער קיין צײט אויף גאַרנישט אַחוץ אַרבעט. איז, ווי דערקלערט מען עס אַז אומעטום אויף דער וועלט וואָרטן גרויס און קליין אומגעדולדיק אויף אַ נײַעם האַרי פּאָטער און זענען גרייט צו שטיין שעהען²⁸ לאַנג אין דער ריי זיך צו קויפֿן אַן עקזעמפּלאַר באלד ווי²⁹ עס גייט אַרויס? דער ענטפֿער אויפֿן רעטעניש³⁰ איז אַפּשר³¹ די צויבערקראַפֿט³² פֿון צויבער. מיר זענען אַלע צוגעצויגן צו דעם געדאַנק אַז הינטער דער טאַג־טעגלעכער אַרבעט, הינטערן לעבן וואָס ציט זיך אַזוי לאַנג און גרוי, באַהאַלט זיך אַ וועלט פֿול מיט אַוואַנטורעס. און ווי נאָר מיר וועלן אַ מאָל געפּינען דעם ריכטיקן שפּרוך³³, וועט זיך אונדז אַנטפלעקן³⁴ אַ וועלט וואָס מיר האָבן קיין מאָל ניט געאַנט³⁵. בײַם אָנהייב מעשה³⁶ איז האַרי פּאָטערס לעבן אַפּילו³⁷ טרויעריקער ווי אונדזער אייגענע רוטין. ניט נאָר וואָס ס'איז אַזוי לאַנגווייליק און אומעטיק, נאָר אויך ווייל ער איז אַרומגערינגלט מיט מענטשן וואָס האָבן דווקא³⁸ זייער ליב אַט די באַנאַלע עקזיסטענץ, און זייער פֿײַנט אַלץ וואָס איז אַ ביסל מער אַרגינעל – און

שרון

1. aéroport/airport 2. curieux/curious 3. MISTOME probablement/probably 4. exactement/exactly 5. HASMODE persévérance/perseverance 6. FARYO' SEMTE un orphelin/orphaned 7. APONEM apparemment/apparently 8. sorcier/wizard 9. menacent/threaten 10. AKHU'TS à part/except for 11. les pauvres/poor things 12. SHOEN heures/hours 13. dès que/as soon as 14. enigme/riddle 15. EFsher peut-être/perhaps 16. pouvoirs magiques/magic force 17. formule magique/spell 18. se révélera/will be revealed 19. soupçonné/suspected 20. MAYSE histoire/story 21. AFILE même/even 22. DAVKE justement/here: really do 23. hibou/owl 24. TALMID élève/student 25. KISHEF magie/magic 26. khe'YNEVDIKE ... idées savoureuses/clever ideas 27. MAMESH vraiment/really 28. ... SOF sont inépuisables/are endless 29. dîner/supper 30. esprits/spirits 31. surprenants/surprising 32. familier/familiar 33. ... shAYEKH quant à/concerning 34. ... MEKANE sont jaloux/are jealous 35. ... MOYRE ont peur/are afraid 36. représente/represents 37. kHALOYMES rêves/dreams 38. comprendre/understand.

אין פוילן מיט דער „וואַליזקע“¹

D.R. אַ ייִדישע חתונה אין וואַרשע (יוני 2007)

דער פּאַריזער ייִדיש-צענטער, צוזאַמען מיט אַ ריזע־אַגענטור „וואַליזקע“, האָט הײַנט אין זומער אַראַנזירט צוויי ריזעס אין פוילן. מיר דרוקן דאָ אָפּ צוויי באַריכטן פֿון אַנטיילנעמער.

מײַן צווייטע ריזע

מיט אַ יאָר צוריק האָב איך דאָ געדרוקט אַ פּאַר ווערטער וועגן מײַן ערשטער נסיעה² אין פוילן: שווער און אַנגעווייטיקט זענען זיי געווען ווי מײַן ריזע אַליין. אָבער דער ווייטיקט איז זיך צעגאַנגען און אַ קליין ליכטל איז געבליבן אַנגעצונדן ווי אַ האַפּענונג: די ייִדישע נשמה³ פֿליט נאָך אַלץ איבער פוילישע גאַסן און באַלעבט פוילישע הערצער. די האַפּענונג איז געוואָרן שטאַרקער ווי דער געירשנטער⁴ האָט און איך האָב באַשלאָסן צו פֿאַרן נאָך אַ מאָל קיין פוילן. נישט מיטן ציל צו זוכן אַ פֿאַרשוונדענע וועלט, נאָר צו זוכן די סימנים⁵ פֿון ייִדישן אויפֿבלי⁶. דאָס מאָל בין איך געפֿאַרן מיט אַ גרופּע מענטשן פֿון פּאַריזער ייִדיש-צענטער. פֿאַר דער מערהייט איז עס געווען זייער ערשטע ריזע אין פוילן. אַ סך פֿון זיי האָבן נישט געוואָלט פֿאַרן אַהין – נאָר עפעס האָט זיי דאַרטן געצויגן. די ריזע איז אַראַנזירט געוואָרן דורך אַנדערע קאָסמיצקי, אַ פוילישער ייד וואָס ווינט איצט אין פֿראַנקרייך. ער האָט געוואָלט אונדז פֿאַרשטעלן די וואָס פֿאַרנעמען זיך מיט ייִדישקייט אין פוילן. אין לאַדזש, לובלין, קוזמיר און וואַרשע האָבן מיר זיך געטראָפֿן מיט פוילישע יידן און נישט־יידן. צערודערנדיק⁷ טרעפֿונגען, גאָר ווייט פֿון דעם וואָס מיר האָבן געהאַט אין זינען! מיר האָבן זיך געמאַלט פוילן ווי דעם ריזיקן בית־עולם⁸ פֿון דער ייִדישער קולטור. און דאָ האָבן מיר פֿאַר די אויגן פוילישע יידן וואָס נאָך 50 יאָר שווינגן באַקומען זיי צוריק זייער אמונה⁹, זייער אידענטיטעט, אַדער פשוט¹⁰ אַ קולטור וואָס איז פֿאַרפֿלאַכטן¹¹ מיט דער פוילישער קולטור פֿון דורות¹² אָן. מיר האָבן זיי אויסגעהערט, נאָר געהאַט ספֿקות¹³ צי זיי זענען מיט אונדז אין גאַנצן אָפֿן. איך האָב מיט זיי געשמעסט, געזונגען, געבענטשט ליכט און געדאַונט שבת¹⁴, געטאַנצט אויף אַ חתונה¹⁵, גערעדט ייִדיש. טאָג נאָך טאָג האָב איך זיי בעסער פֿאַרשטאַנען. אין גרויסע שטעט זענען דאָ קהילות¹⁶, וווּ קינדער און דערוואַקסענע קענען זיך לערנען העברעיִש אַדער ייִדיש אין פֿאַרשיידענע אַראַנזיאַציעס. אַ פֿאַר אוניווערסיטעטן האָבן ייִדישע לימודים¹⁷ אין זייערע פּראַגראַמען. פֿעסטיוואַלן פֿון ייִדישער קולטור קומען פֿאַר

אין וואַרשע, קראַקע און לאַדזש. מע קען נישט גענוי זאָגן וויפֿל יידן עס לעבן הײַנט אין פוילן. „טו אַ טרייסל דיין שטאַמבוים¹⁸, וועט אַראַפּפֿאַלן אַ ייד“ זאָגט מען אויף פויליש. מע מיינט אַז ס'קען זיין אַרום 30 000 יידן, און אַן ערך¹⁹ 5000 זענען פֿאַרשריבן אין ייִדישע אַראַנזיאַציעס. פֿירן הײַנט אַ ייִדיש לעבן אין פוילן איז נאָך נישט אַזוי ליכט, אָבער מיט זייער התלהבות²⁰ ברענגען זיי צוריק אַ ביסל ייִדישקייט. פֿאַני באַרבאַרע

מײַן ערשטע ריזע

ביז דעם לעצטן מאָמענט האָב איך נישט געקענט גלייבן אַז איך וועל פֿאַרן קיין פוילן. מײַן סקעפּטיציזם פֿאַר אַט דער ריזע איז געווען זייער גרויס. וואָס האָב איך געוואָלט דאַרט געפֿינען? פֿון פוילן, וווּ די טאַטע־מאַמע האָבן געלעבט, האָב איך קיין מאָל נישט געהערט אין דער היים. אין דער אמת²¹, בין איך געפֿאַרן אַן איבערצייגונג²². פֿונדעסטוועגן²³ האָבן מיר איבערגעלעבט פֿאַנטאַטישע מאָמענטן. אונדזערע וועגוויזערס²⁴ זיינען געווען לינדשאַפֿטלעך²⁵, פֿול מיט וויסן און מיט אַ שטאַרקן חשק²⁶ צו טיילן זייער ענטוויזיאָם מיט אונדז. די גרופּע איז געווען אַ סימפּאַטישע, אַ נייגעריקע²⁷, אַ געבילדעטע. מיר האָבן זיך געטראָפֿן מיט אויסערגעוויינטלעכע²⁸ מענטשן: אַ ייִדישער גלח²⁹, אַן אַקטיאָר, אַן ערל³⁰ מיט אַ ייִדישער נשמה, אַ וואַרשעווער געטאָ־העלד מיט נאָך טיפּע האַפּענונגען אין דער מענטשהייט. איך בין געווען פֿאַרחידושט³¹ פֿון דעם אויפֿלעב פֿון פֿרומקייט ביי יידן און צופֿרידן צו זען אַז עס זענען דאָ יונגע פוילישע גויים וואָס ווילן קענען די ייִדישע קולטור און זוכן איר השפּעה³². אין דער אייגענער קולטורלער ירושה³³. ס'זעט אויס אַז מע הייבט אַן צו דערקענען, אַז די ייִדישע געשיכטע איז אַ טייל פֿון דער געשיכטע פֿון פוילן. ס'איז טאַקע זייער וויכטיק פֿאַר דער צוקונפֿט פֿון די באַציונגען³⁴ צווישן פֿאַליאַקן און יידן.

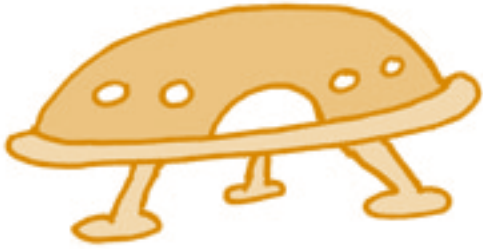
פֿאַר מיר אָבער בלייבט פוילן אַ בית־עולם – אַ לאַנד וווּ יידן האָבן

[סוף זײַט 8]

1. valise (Agence de voyages/Travel Agency "Valiske", André Kosmicki, www.valiske.com) 2. NESIE voyage/trip 3. NESHOME âme/soul 4. GEYA'RSHNTER hérité/inherited 5. SIMONIM signes/signs, *sing.* סימן SIMEN 6. renouveau/revival 7. perturbants/disturbing 8. BEYS-OYLEM cimetiére/cemetery 9. EMUNE foi/faith 10. POSHET simplement/simply 11. imbriqué/intertwined 12. DOYRES générations, *sing.* דור DOR 13. SFYEYKES doutes/doubts, *sing.* ספֿק SOFEK 14. SHABES shabbat/Sabbat 15. kha'SENE mariage/wedding 16. KEHILES communautés juives/Jewish communities 17. LIMUDIM études/studies 18. secoue ton arbre généalogique.../shake your family tree...19. ... EREKH environ/about 20. HISLAYVES enthousiasme/enthusiasm 21. ...E'MESN à vrai dire/in fact 22. conviction 23. néanmoins/nevertheless 24. guides 25. passionnés/impassioned 26. kHEYshek désir/eagerness 27. curieux/curious 28. extraordinaires/extraordinary 29. GALEKH prêtre/priest 30. ORL non-Juif/non-Jew 31. FARKHIDESHT étonné/amazed 32. HASHPOE influence 33. YERUSHE héritage 34. relations

רובריק : טשיקאָוועסן¹ פֿון דער וועלט : אויסטערלישע געשעענישן² צונויפֿגעשטעלט דורך יואל³ מאַטוועיעוו

60 יאָר זינט דעם „ראַזוועל-אינצידענט“

עדוּטשאַפֿטן⁴
זענען פֿאַלש.
[...] די
פֿאַרגאַנגענע
וואָך איז
פֿאַרעפֿנטלעכט⁶

געוואָרן דאָס בוך פֿון דאָנאַלד סמיט און טאָם קערי, *Witness to Roswell*, (אַן עדוּת־זאָגער וועגן ראַזוועל“); צווישן אַנדערע איז דאָרטן פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן אַ דאָקומענט פֿון וואַלטער האָוט [וועלכער האָט פּובליקירט דעם ערשטן פרעסע־באַריכט וועגן דעם „פֿליענדיקן טעלער“] אין וועלכן דער לייטענאַנט האָט בפֿירוש⁷ באַשטעטיקט⁸, אַז ער האָט מיט זײַנע אייגענע אויגן געזען דעם „פֿליענדיקן טעלער“, ווי אויך די גופים פֿון די טויטע פּילאָטן, און אַז די מיליטערישע אינסטאַנצן האָבן אויסגעטראַכט די ווערסיע מיט אַ „לופֿטבאַלאָן“ כּדי⁹ אויסצובאַהאַלטן די געהיימע אינפֿאַרמאַציע. ס'זעט אויס, אַז די ראַזוועל־קאָנטראָווערסיע איז נאָך ווייט נישט פֿאַרענדיקט. צי עס איז אין ראַזוועל־געגנט געפֿאַלן אַ לופֿטבאַלאָן, צי עפעס אַן אַנדער מכשיר¹⁰, צי טאַקע – ווער ווייסט – אַ פֿרעמדפֿלאַנעטישע קאָסמאָס־שיף, אין יעדן פֿאַל האָט די לעגענדע שטאַרק משפּיע¹¹ געווען אויף דער היינטיקער פֿאַנטאַסטישער ליטעראַטור, קינאַ, ווי אויך אויף שאַפֿונגען פֿון אַ צאָל באַקאַנטע מוזיקאַלישע גרופּעס, און געוואָרן אַ וויכטיקער טייל פֿונעם מאָדערנעם פֿאָלקלאָר. ס'זעט אויס, אַז אַ פֿאַסצינירנדיקע לעגענדע, אַ מיטאַס, קען דינען ווי אַ קוואַל פֿון שפֿערישקייט נישט ווייניקער, ווי אַ רעאַל היסטאָריש געשעעניש – אַפּילו¹² אין די היינטיקע ראַציאָנאַליסטישע צײַטן.

מאַנטיק, דעם 2טן יולי, האָבן די פֿאַרשער¹³ פֿון די „פֿליענדיקע טעלערס“, ווי אויך סתּם¹⁴ ליבהאַבער פֿון וויסנשאַפֿטלעכער פֿאַנטאַסטיק¹⁵ און סודוּדיקע¹⁶ געשיכטעס, אָפּגעמערקט¹⁷ דעם 60סטן יוביליי פֿונעם באַרימטן „ראַזוועל־אינצידענט“; צוליב דעם דאָזיקן אינצידענט ווערט דער 2טער יולי אָנערקענט אין געוויסע קרייזן ווי דער „אינטערנאַציאָנאַלער טאַג פֿון UFO“¹⁸. די וואָך, פֿונעם 5טן ביזן 8טן יולי, וועט אין דער שטאַט ראַזוועל, שטאַט ניו־מעקסיקאָ, דורכגעפֿירט ווערן דער יערלעכער „UFO־פֿעסטיוואַל“, אין וועלכן עס קלייבן זיך היינאַר צו באַטייליקן איבער פֿופֿציק טויזנט מענטשן [...].

דעם 8טן יולי 1947 האָבן די אַמעריקאַנער לופֿט־כּוחות¹⁹ איבערגעגעבן, אַז זיי האָבן געפֿונען רעשטלעך פֿון אַ „פֿליענדיקן טעלער“, וועלכער האָט געקראַכט אויף אַ פֿאַרם, 70 מייל צפֿון²⁰ פֿון ראַזוועל. מיט אַ פֿאַר טעג שפּעטער האָבן זיי צוריקגעצויגן דאָס געזאַגטע, און געמאַלדן, אַז דאָס איז געווען בלוז אַ לופֿטבאַלאָן. און דאָך, האָט דער מיליטערישער באַריכט²¹ אַרויסגערופֿן אַן אינטערעס־כּוואַליע²² צווישן די אַמעריקאַנער, און איז געדעקט געוואָרן אין די מעדיאַ־מיטלען אַרום דער גאַנצער וועלט. [...]

די פֿאַרשער פֿון די „פֿליענדיקע טעלערס“ האָבן גענומען זאַמלען מער אינפֿאַרמאַציע וועגן דעם קראַך. אינעם יאָר 1989 האָט גלען דעניס, אַ צווייטער²³ אַרבּעטער, געמאַלדן, אַז די מיליטערישע דאָקטוירים אויף דער לופֿטבאַזע אין ראַזוועל האָבן אַ מאָל דורכגעפֿירט אַן אַנאַטאָמישע פֿאַרשוּנג איבער עטלעכע גופים²⁴ פֿון טויטע פּילאָטן פֿון אַן אַנדער פּלאַנעט. צוליב דעם וואַקסנדיקן גערודער²⁵ אַרום די „געקראַכטע פֿליענדיקע טעלערס“, האָט דער אַמעריקאַנער קאָנגרעס דורכגעפֿירט אַן אינערלעכע אויספֿאַרשוּנג²⁶ פֿון דער געשיכטע; אינעם יאָר 1995 האָבן די אויספֿאַרשער איבערגעגעבן, אַז די געפֿונענע רעשטלעך פֿון אַ פֿלי־אַפֿאַראַט האָבן מסתּמא²⁷ געהערט צו אַ שטרענג געהיימע²⁸ לופֿטבאַלאָן, אויסגעשטאַט²⁹ מיט ספּעציעלער אַפֿאַראַטור, דורך וועלכער די אַמעריקאַנער רעגירונג האָט נאָכשפּיאָנירט די סאָוועטישע מיליטערישע עקספּערמענטן. די קאָמיסיע האָט איבערגעגעבן אַז אין ראַזוועל זענען קיין מאָל נישט געפֿאַלן קיין „פֿליענדיקע טעלערס“ און פֿאַרמאַכט די אויספֿאַרשוּנג.

אַבער במשך³⁰ פֿון די יאָרן איז פֿון דעם „ראַזוועל־אינצידענט“ געבוירן געוואָרן אַ גאַנצער פֿאָלקלאָר [...]. אַ צאָל געוועזענע אַפֿיצירן און מיליטערישע באַאַמטע האָבן עדוּת געגעבן³¹, אַז זיי האָבן אַליין געזען דעם „טעלער“, און זײַנע פּילאָטן; די סקעפּטיקער האָבן אַבער שפּעטער דערוויזן אַז לכל־הפּחות³² אַ טייל פֿון די דאָזיקע

1. curiosités/curiosities 2. événements étranges/strange events 3. YOEL 4. chercheurs/researchers 5. soucoupes volantes/flying saucers 6. STAM ordinaires/just plain 7. science-fiction 8. SO'YDESDIKE secrets/secret 9. célébré/marked 10. OVNI 11. ... KOYKHES forces aériennes/Air Force 12. TSOFN au nord/north 13. rapport/report 14. vague/wave 15. cimetière/cemetery 16. GUFIM corps/bodies 17. tumulte/commotion 18. enquête/investigation 19. MISTOME probablement/probably 20. top secret 21. équipé/equipped 22. BEMESHEKH au cours de/during 23. EYDES ... ont témoigné/testified 24. LEKHOL-HAPOKHES au moins/at least 25. E'YDESSHAFTN témoignages/testimonies 26. publié/published 27. BEFEYRESH formellement/explicitly 28. confirmé/confirmed 29. KEDE'Y afin de/in order to 30. MAKHSHIR outil/implement 31. MASHPIE influencé/influenced 32. AFILE même/even.

מעשה¹ וועגן האַרי פּאָטער ווערט ווייטער עקראַניזירט – און געשלאָסן

די פֿאַרגאַנגענע וואָך איז אין די אַמעריקאַנער קינאָטעאַטערס פֿאַרגעקומען די פרעמיערע פֿונעם פֿילם „האַרי פּאָטער און דער אָרדן פֿון פֿעניקס“ – לויט דעם פֿינפֿטן בוך פֿון דער סעריע, אַנגעשריבן דורך דער ענגלישער שרייבערין דזשאָען ראָלינג. מיטוואָך האָט די אַמעריקאַנער קינאָפֿירמע „וואָרנער-ברידער“, וועלכע האָט געשאַפֿן דעם פֿילם, איבערגעגעבן, אַז במשך² פֿון דער ערשטער וואָך נאָך דער פרעמיערע, זינט דעם 11טן יולי, האָט דער פֿילם שוין געבראַכט 140 מיליאָן דאָלאַר ריווח³. [...] אינעם פֿינפֿטן בוך פֿון דער סעריע, ווי אויך אין דעם נייעם פֿילם, לערנט זיך דער יונגער פֿישוף-מאַכער האַרי פּאָטער שוין דאָס פֿינפֿטע יאָר אין האַגוואָרטס⁴. דורך דעם „אָרדן פֿון פֿעניקס“, אַן אַרגאַניזאַציע, וואָס פֿאַרנעמט זיך מיטן קאַמף קעגן די בייזע כּוחות⁵, ווערט האַרי געוויר⁶, אַז דער בייזער מכשף⁷ וואָלדעמאָרט זוכט עפעס אַ מעכטיק געווער⁸. וואָלדעמאָרט נאַרט האַרי פּאָטערן אַרײַן אין אַ פּאַסטקע¹⁰, פֿאַרכאַפט אים, און פֿאָדערט אים צו העלפֿן אַנטפלעקן¹¹ עפעס אַ „נבואה¹²“, באַהאַלטן אין אַ גלעזערנער קויל¹³. [...] די הויפּטאַקטיאָרן אין דעם נייעם פֿילם בלייבן די זעלבע, ווי אין די פֿריערדיקע פֿילמען פֿון דער סעריע [...]. צוליב דעם, וואָס די פֿילמען ווערן פּראָדוצירט בערך¹⁴ מיט דער זעלבער גיכקייט, ווי די אַנטוויקלונג פֿון די געשעענישן אין דער ביכער-סעריע, וואָקסן די יונגע פּערסאָנאַזשן טאַקע צו אין יעדן פֿילם. [...] די ליבהאַבער פֿונעם פֿילם האָבן געשאַפֿן אומצאָליקע וועבזייטלעך אויף דער אינטערנעץ, נאָכפֿאָלגנדיק יאָר נאָך יאָר דאָס לעבן פֿון די באַליבטע אַקטיאָרן. די קומענדיקע וואָך, דעם 21סטן יולי, קומט אַרויס דער פֿינאַל־טייל פֿון דער ביכער-סעריע, *Harry Potter and the Deathly Hallows* (בערך – „האַרי פּאָטער און די חפֿצים פֿון טויט¹⁵“). [...] האַרי

פּאָטערס ליבהאַבערס האָבן זיך שטאַרק געזאָרגט וועגן דעם גורל¹⁶ פֿונעם הויפּטעלד, מורא האַבנדיק¹⁷, אַז ראָלינג קלייבט זיך נישט צו פֿאַרענדיקן איר ווערק מיט אַ געוויינטלעכן „העפּי־ענד“, כדי¹⁸ אַפּצושליסן די סעריע מיט אַ קלאָרן סוף¹⁹. די וואָך האָט מעצעער געפֿונען אַן עקזעמפּלאַר פֿונעם בוך, אַ פּנים²⁰ אין אַ סקלאַד²¹ פֿון אַ ביכערקראַם, פֿאַטאַגראַפֿירט אַלע זייטן און פֿאַרשפּרייט זיי אויף דער אינטערנעץ. דעריבער האָבן אַ טייל לייענערס שוין געקראָגן „פּיראַטישע“ קאָמפּיוטער-קאָפּיעס פֿונעם בוך, און האָבן זיך באַקענט מיטן אינהאַלט פֿאַר דער אַפּיציעלער פרעזענטאַציע. [...]

פּישוף-גלאַסאַר

1. MAYSE histoire/story
2. BEMESHEKh pendant/during
3. REY-VEKh bénéfiques/profit
4. KISHEF-... sorcier/wizard
5. Poudlard
6. ... KOYKHES forces du mal/evil forces
7. apprend/becomes aware
8. MEKHASHEF sorcier/wizard
9. arme puissante/powerful weapon
10. piège/trap
11. révéler/reveal
12. NEVUE prophétie/prophesy
13. boule de cristal/crystal ball
14. BEEREKh à peu près/approximately
15. ... khFEYTSIM... *Les Reliques de la mort*
16. GOYRL destin/fate
17. MOYRE ... craignant/fearing
18. KEDE'Y afin de/in order to
19. SOF fin/end
20. APONEM apparemment/apparently
21. entrepôt/warehouse.

[MAKhsHEYFE]	די מכשפה (ות)	sorcière/witch
[KISHEF-]	די פּישוף-מאַכערין (ס)	sorcière/witch
[MEKHASHEF]	דער מכשף (ים)	sorcier/wizard
[KISHEF-]	דער פּישוף-מאַכער (ס/–)	sorcier, magicien/wizard
[KISHEF]	דער צויבער, דער פּישוף	magie/magic
[KI'sHEFN]	פּישוףֿן	faire de la magie
[FARKISHEFT]	פֿאַרכישוףֿט	ensorcelé/enchanted

איך וויל אַבאַנירן דעם פֿאַרווערטס

אַבאַנעמענט־פּרייזן : פֿאַראייניקטע שטאַטן¹ : איין יאָר – 63 דאָלאַר, האַלב יאָר – 12 דאָלאַר
איבער דער וועלט : ים־פּאַסט² : איין יאָר – 04 דאָלאַר, האַלב יאָר – 52 דאָלאַר, לופּטפּאַסט³ : איין יאָר – 79 דאָלאַר

נאָמען :
אַדרעס :
.....
.....

The Yiddish Forward, 45 E 33rd Street New York, NY 10016 USA
בליצפּאַסט־אַדרעס : faivus@Yiddish.Forward.com

שיקט דאָס צעטל אויפֿן אַדרעס :

1. Etats-Unis/United States
2. YAM-... poste maritime/surface mail
3. poste aérienne/airmail
4. expiration.

דעמאָנאָלאָגישער גלאָסאַר

[shed - sheydim]	דער שד (ים)	démon
[she'dikhe]	די שדיכע (עס)	démon (<i>fém.</i>)
shedl -]	דאָס שדל (שדימלעך)	diablotin/little devil
[she'ydimlekh]	דאָס שרעטל (עך)	lutin/elf
	דער לאַפּיטוט (ן)	diablotin/little devil
	דער ליץ (לצים/לצנים)	esprit farceur/prankster
[lets - leysim/letsonim]		
[ruekh - rukhes]	דער (בייזער) רוח	(mauvais) esprit/(evil) spirit
	דער נישט־גוטער (נישט־גוטע)	le Malin/the Evil one
[sitre-akhre]	די סטראַ-אַחראַ	les forces du Mal/forces of Evil
[yeytser-hore]	דער יצירה־רע	le mauvais penchant/the evil inclination
	דער טייוול (טייוולאַנים), שוואַרץ־יאָר	diable/devil
	דער שטן [sotn]	Satan
	אַשמדאי [a'shmeday]	Asmodée/Asmodeus
	סמאל [samoel], ס"ם [sam]	Samaël
	לילית [lilis]	Lilith
	דער/דאָס גיהנום [ge(he)nem]	enfer/hell
	די אונטער־וועלט, שאול־תחתיה	monde souterrain/underworld
	[shoyl-takhtie]	

אַזוי געליטן. די אַלע שטעט און שטעטלעך וואָס מיר האָבן באַזוכט האָבן גאַרניט אויפֿגעוועקט ביי מיר אין האַרצן. די רייזע האָט מיך אָבער יאָ דערנענטערט צו דער אויסערגעוויינטלעכער ייִדישער קולטור וואָס האָט זיך אַנטוויקלט אין פּוילן אין משך פֿון³⁵ עטלעכע יאָרהונדערטער. ס'האָט פֿאַרשטאַרקט מיין ווונטש צו קענען די רייכע ייִדישע ליטעראַטור און בעסער זיך אויסצודריקן אויף מאַמע־לשון³⁶.

אַלבערט ליפּקאוויטש

35. ... MESHEKH ... au cours de/in the course of 36. MAME-LOSHN yiddish.

דער ייִדישער טעם־טעם

אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון דעם פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק

אין דעם נומער האָבן מיטגעאַרבעט יצחק, מאַרי, נאַטאַליאַ, עוולין, רובי, שרון.

DER YIDISHER TAMTAM
Maison de la culture yiddish
Bibliothèque Medem
18 passage Saint-Pierre Amelot
75011 Paris
Tél. : 01 47 00 14 00
Fax : 01 47 00 14 47

tamtam@yiddishweb.com
מע קען אויך לייענען דעם ייִדישן טעם־טעם
www.yiddishweb.com: אויפֿן אינטערנעץ

(פֿאַנטאַמען, סקעלעטן) און מיט די בייזע כּוחות³³ (מכשפּות³⁴, וואַמפּירן, שוואַרצע קעץ, פֿלעדערמיז³⁵ און פֿאַרשיידענע פֿאַרזענישן³⁶). היינט איז דאָס געוואָרן אַ פֿריילעכער יום־טובֿ, דער עיקר³⁷ פֿאַר קינדער, וואָס פֿאַרשטעלן זיך³⁸, גייען איבער די היזער קלייבן צוקערלעך, און מאַכן אַלע סאָרטן שטיפֿערייען³⁹. ס'איז ענלעך צו פּורים דערמיט, וואָס מען מעג אויך טאָן זאַכן וואָס מע טאָר נישט טאָן אַ גאַנץ יאָר. צוליב האַלאָוין האָבן מיר געווידמעט⁴⁰ דעם היינטיקן נומער אַלע איבערנאַטירלעכע כּוחות, וואָס זיינען היינט צו טאָג שטאַרק אין דער מאַדע.

All Hallows Evening, שפּעטער פֿאַרקירצט אויף Halloween. דער 2טער נאָוועמבער איז געוואָרן דער טאָג פֿון די טויטע. די אַלטע קעלטישע מינהגים האָבן די אימיגראַנטן פֿון אירלאַנד און שאַטלאַנד מיטגעבראַכט מיט זיך קיין אַמעריקע אינעם 19טן יאָרהונדערט – און דאָס איז דער אָפּשטאַם²⁹ פֿון דער היינטיקער חגא האַלאָוין. די פֿאַרשיידענע פֿירונגען פֿונעם היינטיקן האַלאָוין זיינען וואַריאַנטן פֿון אַט די אַמאָליקע מינהגים. די קאַלירן פֿון האַלאָוין, אַראַנזש און שוואַרץ, סימבאָליזירן האַרבסט, דעם שניט³⁰ וואָס איז געענדיקט און די טונקעלע צייט וואָס הייבט זיך אָן. די עפל זיינען געבליבן אין אַ שפּיל וווּ קינדער דאַרפֿן אַרויסציען אַן עפל פֿון אַ שיסל וואָסער מיט די ציין אָן די הענט. די ריבן זיינען געוואָרן אין אַמעריקע דיניעס³¹, וואָס מען שניצט אויס אין זיי שרעקנדיקע פּנימער³² און מע שטעלט אַריין אין זיי ליכט. אַלע אַנדערע סימבאָלן האָבן צו טאָן מיט טויט

29. origine/origin 30. récolte/harvest 31. potirons/pumpkins 32. PE'NEMER visages/faces, sing. פנים PONEM 33. KOYKHES forces ; sing. כוח KOYEKH 34. MAKHSHEYFES sorcières/witches 35. chauve-souris/bats 36. monstres/monsters 37. DER IKER surtout/especially 38. se déguisent/dress up 39. farces/pranks 40. consacré/devoted.